Mikael Koskinen

AVIOEHTO-SOPIMUKSEN RIITAUTTAMINEN

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Helsingin yliopiston päärakennuksen Karolina Eskelin -salissa perjantaina 20. marraskuuta 2026 kello 13.

With an English Abstract

Alma Insights • Helsinki 2026

Copyright © 2026 Alma Media Finland Oy ja Mikael Koskinen

Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-5573-5
ISBN 978-952-14-5574-2 (verkkokirja)

Kannen kuva: Miranda Mord
Kansi ja taitto: Aste Helsinki Oy, Tiina Lahdelma

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2026

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almainsights.fi

Esipuhe

Kuten yleensä, ei tästäkään tutkimustyöstä pitänyt alkujaan tulla lopputuloksen kaltainen. Väitöskirjaprojektini alkuperäinen aihe olikin ”Kohtuullisen ajan sääntö perhevarallisuusoikeudellisten oikeustoimien riitauttamisessa”. Tästä se projektin edetessä kehittyi muotoon ”Perhevarallisuusoikeudellisten oikeustoimien riitauttaminen”. Näiden nimihirviöiden ääneen sanomisen hankaluus ei kuitenkaan ollut syynä sille, että tutkimuksen aihe sittemmin tarkentui. Tarkoituksena oli tutkia useita erilaisia perhevarallisuusoikeudellisia oikeustoimia ja erityisesti niiden riitautusta. Alkuperäinen ajatus osoittautui tutkimusprosessin edetessä kuitenkin liian laajaksi väitöskirjassa käsiteltäväksi.

Varhaisissa tutkimussuunnitelmissa avioehtosopimus oli rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä johtui osittain siitä, että sen riitauttamista on tutkittu erittäin vähän ja lainsäädäntökin vaikenee kysymyksen suhteen. Avioehtosopimuksen tutkiminen olisi siten paisuttanut alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa liiaksi. Ongelmallista on lisäksi, ettei avioehtosopimuksella ole konkreettisia oikeusvaikutuksia ennen kuin puolisoiden välillä tehdään ositusta. Tällöin sopimuksen tekemisestä voi kulua vuosikymmeniä siihen, että sen riitauttaminen olisi ajankohtaista. Aiemman tutkimuksen puute sekä aiheen hankaluus kuitenkin lopulta perustelivat lopullisen tutkimustehtävän tarkentumisen juuri avioehtosopimukseen.

Vielä oikeustieteen opintojeni alkaessa en osannut nähdä itseäni minkäänlaisen tutkimuksen tekijänä. Näin jälkikäteen ajateltuna useat ominaisuudet, jotka lopulta johtivat väitöskirjatutkimuksen pariin, olivat olemassa jo pääsykokeisiin lukiessa. Tiedekuntaan päästäkseni luin Urpo Kankaan kirjoittamaa pääsykoekirjaa ”Suomalaisen siviilioikeuden juuret”. Kyseisessä kirjassa on esitelty lyhyesti

useita erilaisia testamenttikanteita. Selvää oli se, että testamentin moitekanne on sidottu kuuden kuukauden määräaikaan. Testamentin tulkintakanteen nostamisen määräajasta ei pääsykoekirjassa mainittu mitään. Peruuttamiskanteen osalta mainittiin, ettei peruutukseen tarvitse reagoida määräajassa, kun taas ineksistenssikanne ei ollut sidottu moitteelle varattuun kuuden kuukauden määräaikaan. Pääsykoetta varten opettelin nämä ”riitautusajat” ulkoa, mutta kokonaisuus jäi hämäräksi. Epäselvän oikeustilan synnyttämä uteliaisuus on sittemmin johdattanut minut monien kiinnostavien tutkimuskysymysten pariin.

Tämä uteliaisuus johti aikanaan siihen, että syvennyin testamenttikanteisiin ja niiden riitautukseen, kun tein maisteritutkielmani testamenttikanteiden määräajoista. Siinä yhteydessä syvennyin kohtuullisen ajan sääntöön, johon yksityisoikeudessa usein turvaudutaan. Kohtuullisen ajan säännön soveltuvuus ja tarkka sisältö jäi tutkielman jälkeenkin pohdituttamaan tavalla, joka lopulta johti väitöskirjatutkimuksen pariin.

Ensiksi haluan kiittää työnohjaajiani vanhempaa yliopistonlehtori, dosentti Tapani Lohea sekä professori Janne Kaistoa, jotka ovat lukeneet useita versioita käsikirjoituksesta ja kommenteillaan ohjanneet tutkimusta kohti lopullista muotoaan. Erityisesti haluan kiittää Tapania, joka on aina vastannut viesteihin vähintäänkin kohtuullisessa ajassa ja kommentoinut käsikirjoitusta syvällisemmin ja laajemmin kuin työnohjaajalta voisi tavanomaisesti odottaa. Tapani on myös alusta asti suhtautunut myönteisesti tutkimushankkeeseen ja ollut tukena jo ennen opinto-oikeuden saamista.

Haluan myös kiittää esitarkastajiksi suostuneita professori Antti Kolehmaista ja professori Tuulikki Mikkolaa, joilta olen saanut arvokkaita kommentteja työni viimeistelyä varten. Näitä kommentteja olen pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan vielä huomioimaan. Professori Antti Kolehmaiselle esitän lisäksi kiitokseni suostumisesta vastaväittäjäkseni.

Edellä mainittujen lisäksi haluan kiittää monia muitakin henkilöitä, jotka ovat olleet edesauttamassa väitöskirjaprojektin etenemistä. Ennen kaikkea haluan kiittää vanhempiani, jotka ovat olleet tukemassa opintojani jo kauan ennen väitöskirjaprojektin alkamista. Isääni kiitän lisäksi siitä, että hän on lukenut ja kommentoinut mahdolli-

suuksiensa mukaan niin tätä kuin muitakin tekstejäni. Samalla kiitän sisartani kannustuksesta sekä väitöskirjan kannen tekemisestä. Kiitän myös Patrik Viitalaa, joka on auttanut teoksen oikoluvussa.

Alma Insights ansaitsee kiitokset suostumisesta kirjan kustantajaksi. Suuren kiitoksen ansaitsee myös kustannustoimittajana toiminut Arja Lappeteläinen, joka on tarkoilla kommenteillaan edesauttanut hiomaan niin teoksen kieliasua kuin sisältöäkin sen lopullista muotoa kohti. Erityisen kiitollinen olen asiasisältöä koskeneista huomautuksista, joiden avulla olen saanut parannettua tekstiäni huomattavasti.

Väitöskirjatyötä olen edistänyt päivätöideni ohella. Tältä osin kiitokset kuuluvat myös työnantajilleni, jotka ovat joustavuudellaan mahdollistaneet tämän projektin saattamisen loppuun asti.

Helsingissä 20.10.2026

Mikael Koskinen

Sisällys

ESIPUHE V

LYHENTEET XIII

1 JOHDANTO 1

1.1 Johdatus aiheeseen 1

1.2 Tutkimustehtävä ja aiempi tutkimus 6

1.3 Tutkimusmetodi 10

1.4 Lähdeaineistosta 12
1.4.1 Tutkimuksessa noudatettu oikeuslähdeoppi 12
1.4.2 Tutkimuksen lähteistä 17

1.5 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset 30

2 AVIOEHTOSOPIMUS SOPIMUKSENA 33

2.1 Lyhyesti avio-oikeudesta 33

2.2 Johdatus avioehtosopimukseen 35

2.3 Avioehtosopimuksen sisältövaatimukset 38

2.4 Avioehtosopimuksen muoto 51
2.4.1 Muotomääräykset 51
2.4.1.1 Johdanto 51
2.4.1.2 Kirjallisen muodon vaatimus 52
2.4.1.3 Päiväyksen vaatimus 53
2.4.1.4 Allekirjoituksen vaatimus 55
2.4.1.5 Todistamisen vaatimus 60
2.4.2 Muotovirheen oikeusseuraukset 64

2.5 Rekisteröiminen 74
2.6 Avioehtosopimuksen tulkinta 79
2.7 Avioehtosopimuksen sovittelu 81
2.8 Avioehtosopimuksen osittaispätemättömyys 90

3 OSITUKSEN ESISOPIMUS 93
3.1 Johdanto 93
3.2 Osituksen esisopimuksen muoto, sisältö ja oikeusvaikutukset 94
3.3 Milloin osituksen esisopimus voidaan tehdä 99

4 AVIOEHTOSOPIMUKSEN PÄTEMÄTTÖMYYSPERUSTEET 105
4.1 Varallisuusoikeudellisten pätemättömyysperusteiden soveltuminen perhevarallisuusoikeudessa 105
4.1.1 Johdanto 105
4.1.2 Oppi perhevarallisuusoikeudellisten oikeustoimien omaperäisestä sitovuusarvioinnista 107
4.1.3 Avioehtosopimus ja vilpittömän mielen suoja ... 116
4.2 Varallisuusoikeudelliset pätemättömyysperusteet 121
4.2.1 Oikeustoimikelpoisuuden puute 121
4.2.1.1 Johdanto 121
4.2.1.2 Oikeustoimikelvottomuus ja avioehtosopimus 125
4.2.2 Lain ja hyvän tavan vastaisuus 128
4.2.3 OikTL 3 luvun pätemättömyysperusteet 131
4.2.3.1 Pakko – OikTL 28 ja 29 § 131
4.2.3.2 Petollinen viettely – OikTL 30 § 133
4.2.3.3 Kiskonta – OikTL 31 § 134
4.2.3.4 Ilmaisuerehdys – OikTL 32.1 § 137
4.2.3.5 Kunnianvastainen ja arvoton menettely – OikTL 33 § 138
4.2.4 Mitättömyys 151

5 AVIOEHTOSOPIMUKSEN TEHOKAS RIITAUTTAMINEN 159

5.1 Johdanto 159

5.2 Pätemättömyysopeista 160
5.2.1 Klassinen pätemättömyysoppi 160
5.2.2 Analyyttinen pätemättömyysoppi 162
5.2.3 Perhevarallisuusoikeudellinen pätemättömyysjaottelu 165
5.2.4 Avioehtosopimuksen pätemättömyyden ulottuvuus 167
5.2.5 Pätemätön avioehtosopimus osituksen esisopimuksena? 169

5.3 Avioehtosopimuksen erityispiirteitä 175

5.4 Avioehtosopimuksen pätemättömyyteen reagoiminen 181
5.4.1 Johdanto 181
5.4.2 Avioehtosopimuksen riitauttaminen yksityisoikeudellisin vaatimuksin 183
5.4.3 Pesänjakajan ja pesänselvittäjän toimivalta avioehtosopimuksia koskevissa riidoissa 184
5.4.3.1 Johdanto 184
5.4.3.2 Pesänjakaja 185
5.4.3.2.1 Johdanto 185
5.4.3.2.2 Pesänjakajan toimivalta ratkaista riitaisuuksia 186
5.4.3.3 Pesänselvittäjä 190
5.4.3.3.1 Johdanto 190
5.4.3.3.2 Pesänselvittäjän toimivalta ratkaista riitaisuuksia 192
5.4.4 Avioehtosopimusta koskeva pätemättömyyskanne 194
5.4.4.1 Johdanto 194
5.4.4.2 Keskittämisperiaate ja pesänjakaja 195
5.4.4.3 Keskittämisperiaate ja pesänselvittäjä 203
5.4.4.4 Keskittämisperiaatteen vaikutus, kun pesänjakajaa tai pesänselvittäjää ei ole määrätty 210
5.4.4.5 Kanteen nostamisen oikeuspaikka 215

5.5 Avioehtosopimuksen sovittelu 221

5.6 Voidaanko avioehtosopimus riitauttaa ennen ositusperusteen syntymistä? 223

5.7 Avioehtosopimuksen riitauttaminen osana osituksen moitetta 233

5.8 Mitättömään avioehtosopimukseen reagoiminen 242

5.9 Avioehtosopimuksen pätemättömyyteen vetoamisoikeuden menettäminen 246

6 PÄTEMÄTTÖMYYDEN KORJAANTUMISESTA 255

6.1 Johdanto 255

6.2 Ajan kuluminen 256
6.2.1 Johdanto 256
6.2.2 Kohtuullisen ajan sääntö 256
6.2.3 Kohtuullisen ajan säännön sisältö 260
6.2.4 Kohtuullisen ajan alkuhetki 269
6.2.5 Kohtuullisen ajan pituus 277

6.3 Avioehtosopimuksen hyväksyminen 294
6.3.1 Miten avioehtosopimuksen hyväksyminen tapahtuu? 294
6.3.2 Hyväksymisen oikeusvaikutuksista 299

6.4 Passiivisuus 302

7 TUTKIMUKSEN KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET 303

ABSTRACT 313

LÄHTEET 315

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO 335

ASIAHAKEMISTO 339